

YMCHWILIAD CRAFFU BALCHDER BANGOR

Rhagair

Cychwynnodd y gwaith ar gynnal ymchwiliad craffu i gynllun prosiect Balchder Bangor gyda'r bwriad o asesu llwyddiannau'r cynllun o wella'r amgylchedd yn lleol ac i adnabod ymarfer da i'w rannu ar draws y Sir. Gwelwyd yn fuan bod llawer mwy i'r gwaith na'r amgylchedd yn unig. Daeth yn amlwg i ni wrth gyfweld â phobl a dysgu mwy am y cynllun bod yma negeseuon gwerthfawr o safbwynt yr elfen o weithio mewn partneriaeth a chydweithio.

Felly, mi welwch fod yr adroddiad yn cynnwys ystyriaeth fanwl o'r elfen yma. Yn ogystal, yn dilyn cyhoeddi *Adroddiad y Comisiwn ar Lywodraethu a Darparu Gwasanaethau Cyhoeddus* dan gadeiryddiaeth Syr Paul Williams ym mis Ionawr 2014, fe benderfynwyd rhoi sylw penodol i hyn yng nghyd-destun gweithio gyda chynghorau tref a chymuned. Mae'n rhy fuan i wybod beth fydd effaith yr adroddiad ar gydweithio, ond mae'r hinsawdd ariannol gyfredol yn debygol o orfodi cynghorau unedol fel *Gwynedd* i weithio mewn ffyrdd gwahanol.

Aed ati i gasglu amrywiaeth o dystiolaeth yn cynnwys cyfweiliadau gydag unigolion, cyfarfod gyda Chyngor Ysgol ac Arolwg Stryd gyda'r cyhoedd. Cynhaliwyd cyfarfodydd o Grŵp yr Ymchwiliad i ystyried y dystiolaeth ac i'w gloriannu a llunio'r adroddiad.

Mae yma negeseuon sydd angen eu cyfleu i holl Aelodau'r Cabinet o safbwynt gweithio trawsadrannol a chydweithio'n lleol. Mae cynnal ansawdd gwasanaethau a'u gwella i ddefnyddwyr yn greiddiol i waith Cyngor Gwynedd, ac rydym yn dymuno pwysleisio'r angen i gadw ffocws ar y defnyddiwr gwasanaeth yn lleol wrth gynllunio a darparu gwasanaethau.

Rydym o'r farn bod cyfle cyffrous i wella gwasanaethau yn lleol hyd yn oed yn y cyfnod heriol presennol; ond yr unig ffordd y gallwn wneud hyn yw trwy gydweithio'n effeithiol. Bydd angen targedu'r adnoddau prin i'r manau hynny sy'n dangos ewyllys clir yn lleol i gymryd cyfrifoldeb dros gynnal a gwella gwasanaethau.

O safbwynt cydweithio'n drawsadrannol, mae rhai enghreifftiau da o gydlynu a rhannu gwybodaeth ond mae yma hefyd dystiolaeth o ddiffygion o ran cadw'r ffocws ar y cwsmer ac ymgysylltu'n effeithiol. Rhan o'n gwaith fel craffwyr yw adnabod anghenion a phryderon dinasyddion Gwynedd a chyfleu negeseuon clir i'r Weithrediaeth. Mae'n hadroddiad yn nodi amryw faterion a chmau y gallai'r Cabinet eu cymryd er mwyn rhoi pobl yn y canol wrth gynllunio a darparu gwasanaethau ac wrth gyd-gynllunio a chyd-ddarparu gwasanaethau.

Diolch yn fawr i'r cynghorwyr sydd wedi gweithio gyda mi ar yr Ymchwiliad yma gan wario oriau yn mynd dan wyneb y mater a chraffu'r maes yn drylwyr. Rydym yn diolch yn arbennig i'r rhai sydd wedi cyfrannu tystiolaeth a rhoi cefnogaeth barod i'r gwaith.

Cynghorydd Dilwyn Morgan

Cadeirydd yr Ymchwiliad

Chwefror 2014

CRYNODEB

A Nod yr Ymchwiliad

Roedd yr Ymchwiliad Craffu yn anelu i ateb y prif gwestiynau yma:

- a) Beth oedd effaith y Cynllun ar bobl Bangor a Gwynedd?
- b) A ydyw wedi gwella'r amgylchedd ym Mangor?
- c) A ydyw'n gynaliadwy?

B Y Dystiolaeth a ystyriwyd

Crynodeb o'r Dystiolaeth a Ystyriwyd

Fe wnaeth y Grŵp Ymchwiliad Craffu a sefydlwyd gan y Pwyllgor Craffu Cymunedau ystyried dystiolaeth gan y canlynol:

Aelod Cabinet Amgylchedd, Uwch Reolwr Gwastraff a Chomisiynu a Rheolwr Gwasanaethau Stryd.

Y Cynghorwyr Mair Rowlands (cyn Cadeirydd Grŵp Prifysgol Balchder Bangor), Aelod Cabinet Economi a Chymuned, Pen-swyddog Adfywio Cymunedol a Rheolwr Gwasanaethau Stryd.

Pennaeth, ac Athro Ysgol Friars a fu'n cydweithio gyda'r Fenter yn y gorffennol.

Cadeirydd presennol Grŵp Prifysgol Balchder Bangor.

Cynghorydd Ward Glyder, a chwaraeodd ran amlwg yng ngweithgareddau'r Fenter.

Clerc Cyngor Dinas Bangor.

Bu i'r Swyddog Arweiniol a'r Swyddog Cefnogol i'r Ymchwiliad Craffu gyfwrdd y canlynol:

- *Swyddog Gorfodaeth Gwastraff a Strydoedd Arfon, Adran Prifffyrdd a Bwrdeistrefol*
- *Swyddog Gorfodaeth Stryd, Adran Prifffyrdd a Bwrdeistrefol*
- *Swyddog Trefi Taclus Dros Do, Adran Prifffyrdd a Bwrdeistrefol*
- *Dau Swyddog gyda chyfrifoldeb dros y Gangiau Cymunedol, Adran Prifffyrdd a Bwrdeistrefol*
- *Arweinydd Tîm Glanhau Strydoedd Bangor/Bethesda, Adran Prifffyrdd a Bwrdeistrefol*
- *Swyddog Prosiect, Adran Economi a Chymuned (cyn swyddog Cymunedau'n Gyntaf ar yr adeg sefydlwyd Balchder Bangor)*
- *Rheolwr Canolfan Deiniol*
- *Rheolwr Cyflawni Diogelwch Cymunedol, Adran Strategol a Gwella*
- *Pen Swyddog Adfywio Cymunedol, Adran Economi a Chymuned*
- *Cyfoeth Naturiol Cymru*
- *Cyngor Ysgol Glancegin*
- *Cyn Gadeirydd Grŵp Cymunedol Bangor*
- *Barn pobl ar y stryd fawr ym Mangor*

C Casgliadau

- 3.1 Mae Partneriaeth Balchder Bangor angen pwrpas clir ac ymrwymiad gan yr unigolion a'r grwpiau sy'n rhan ohono er mwyn iddo gyflawni ei botensial
- 4.1 Mae rhan o uchelgais y Bartneriaeth i '*Hyrwyddo balchder dinesig ymhlith y rhai sy'n byw, yn astudio neu'n gweithio ym Mangor*' yn un clodwiw a heriol. Mae'r dystiolaeth yn dangos bod hyn wedi digwydd yn rhannol ar draws y boblogaeth ac mae rhai arwyddion ac enghreifftiau calonogol.
- 5.1 Cafwyd peth llwyddiant yn adeiladu ar waith cynhenid yn un o gymunedau'r ddinas, ond bod angen cadw'r ffocws yn glir os am lwyddo yn y tymor hir.
- 6.1 Ni chafwyd dystiolaeth glir o weithgaredd y *Grŵp Busnes* na'r busnesau ac eithrio'r cynllun llwyddiannus i ddathlu ymweliad y *Fflam Olympaidd* â Bangor yn ystod mis Mai 2012.
- 7.1 Cafwyd cryn lwyddiant gyda chyflawni'r rhan yma o weledigaeth y Bartneriaeth,
'.....*sicrhau canol dinas sy'n ddiogel, glan ac wedi'i chynnal a'i chadw yn dda er mwyn darparu amgylchedd sy'n ddeniadol a diddorol.*' ond mae dal i fod lle i wella.
- 8.1 Mae rhai enghreifftiau o arfer da o safbwynt cydweithio effeithiol rhwng rhai sefydliadau yn y sector gyhoeddus a rhai unedau o fewn y Cyngor gydag unigolion a grwpiau yn lleol ac mae gwersi i'w dysgu.
- 9.1 Mae'n amserol bod **Adroddiad Comisiwn Williams** newydd gael ei gyhoeddi. Er nad oes eglurder ar hyn o bryd am y cyfeiriad i'r dyfodol, mae'n bwysig nodi bod cyfle yn benodol i ystyried opsiynau o ran cydweithio rhwng Cyngor Gwynedd a Chynghorau Tref a Chymuned.
- 10.1 Mae Balchder Bangor wedi cael effaith bositif ar bobl sy'n byw, gweithio ac astudio ym Mangor ac ar ymwelwyr â'r Ddinas.

CH Argymhellion

Argymhellion Penodol i Ardal Bangor

11.1 Gweithio'n Rhagweithiol

Mae cyfle nawr i *Gyngor Dinas Bangor* adeiladu ar y gwaith yma drwy roi arweiniad ar y ffordd ymlaen a gweithio'n fwy rhagweithiol ac anffurfiol gyda grwpiau a gwirfoddolwyr.

11.2 Cynllunio

Mae angen i *Adran Rheoleiddio'r Cyngor* roi sylw manwl ar fyrder i ganfyddiad a phryderon yn ymwneud â datblygiadau llety amldeiliadaeth anaddas mewn nifer o leoliadau ar draws y Ddinas.

11.3 Cymuned

Mae angen i swyddogion yr *Adran Economi ac Adfywio* adeiladu ar y gwaith rhagweithiol effeithiol a wnaed gan *Reolwr Gwasanaethau Stryd Cyngor Gwynedd a Chydlynnydd Balchder Bangor* i gefnogi'r cymunedau a'r grwpiau o ddi-ddordeb drwy weithio'n fwy anffurfiol gyda nhw.

Argymhellion i bob ran o Wynedd

11.4 Cydweithio'n Effeithiol

Argymhellir bod yr *Uned Gwasanaethau Stryd* yn ehangu'r arddull yma o gydweithio gyda phartneriaid yn lleol ar draws y Sir fel bod adnoddau'n caniatáu.

11.5 Arweiniad Lleol

Argymhellir bod y Cyngor yn annog yr ardaloedd eu hunain i gymryd y blaen ac yna'n dethol yn ofalus cyn defnyddio adnoddau prin i gydweithio mewn ardaloedd lleol.

11.6 Cyswllt Lleol

Mae angen hybu Cynghorau Cymuned (neu grwp o gynghorau cymuned) i weithredu fel y pwynt cyswllt cyntaf ar gyfer rhannu gwybodaeth am weithgareddau Cyngor Gwynedd yn lleol.

11.7 Ysgolion

Argymhellir bod y *Gwasanaeth Addysg* yn gweithio gyda'r *Uned Gwasanaethau Stryd* i adnabod enghreifftiau o arfer da ymysg yr ysgolion sy'n hyrwyddo balchder dinesig gan roi cyhoeddusrwydd i'r gwaith.

11.8 Gwella Gwasanaethau

Mae aelodau'r Pwyllgor Craffu yn annog aelodau'r Cabinet i gydweithio'n gyson gyda chymunedau ar draws y Sir er mwyn cynnal ansawdd a gwella gwasanaethau mewn cyfnod heriol.

mae'r dudalen yma wedi cael ei gadael yn wag yn fwriadol

PRIF ADRODDIAD

A Nod

1.1 Roedd yr Ymchwiliad Craffu yn anelu i ateb y prif gwestiynau yma:

- a) Beth oedd effaith y Cynllun ar bobl Bangor a Gwynedd?
- b) A ydyw wedi gwella'r amgylchedd ym Mangor?
- c) A ydyw'n gynaliadwy?

1.2 Os bydd yr Ymchwiliad yn llwyddiannus, bydd yn:

- Llunio argymhellion clir yn seiliedig ar dystiolaeth i'r *Aelod Cabinet Amgylchedd* eu hystyried
- Rhoi asesiad clir o lefel perchnogaeth pobl yn lleol o edrych ar ôl eu hamgylchedd yn lleol.
- Rhoi ystyriaeth briodol i unrhyw rwystrau a sut i'w datrys
- Nodi gwersi i'w dysgu a chryfderau o ran lledu'r Cynllun ar draws y Sir.

B Tystiolaeth

2.1 Penodwyd y canlynol gan y Pwyllgor Craffu Cymunedau yn aelodau o'r Grwp Ymchwiliad

- Y Cynghorydd Eric M Jones
- Y Cynghorydd Mandy Williams-Davies
- Y Cynghorydd Gwynfor Edwards
- Y Cynghorydd Nigel Pickavance
- Y Cynghorydd Dilwyn Morgan
- Y Cynghorydd Gruffydd Williams

2.2 Yn dilyn trafod a chytuno briff y Grŵp Ymchwiliad Craffu cytunwyd ar nifer o gyfarfodydd i gasglu tystiolaeth rhwng Mai a diwedd mis Medi 2013. Cytunwyd mewn cyfarfod gyda Chadeirydd y Grŵp bod y Swyddog Arweiniol a Swyddog Cefnogol yr Ymchwiliad Craffu'n cyfweled nifer o swyddogion y Cyngor, Ysgol leol, Rheolwr Busnes, Grwpiau Cymunedol a phobl ar y stryd o fis Tachwedd hyd at ganol mis Ionawr.

Fersiwn Terfynol i'r Pwyllgor Craffu Cymunedau ar 4 Mawrth 2014

Dyddiad	Casglu Tystiolaeth
3 Mai 2013	<i>Y Cyngorydd W. Gareth Roberts (Aelod Cabinet Amgylchedd), Steffan Jones (Uwch Reolwr Gwastraff a Chomisiynu) a Peter Simpson (Rheolwr Gwasanaethau Stryd)</i>
22 Mai 2013	<i>Ystyriwyd: Gorchymyn Baeddu Tir gan Gŵn (Cyngor Gwynedd) 2013 Adroddiad Archwiliad Cadw Cymru'n Daclus</i>
27 Mehefin 2013	<i>Y Cyngorwyr Mair Rowlands a John Wynn Jones, Amanda Davies, (Pen-swyddog Adfywio Cymunedol) a Peter John Simpson, (Rheolwr Gwasanaethau Stryd)</i>
18 Gorffennaf 2013	<i>Mr Neil Foden (Pennaeth Ysgol Friars) a Mr Aaron Evans, (Athro Ysgol Friars a fu'n cydweithio gyda'r Fenter yn y gorffennol)</i>
4 Medi 2013	<i>Meryl Jane Wyn – Jones, (Cadeirydd presennol Grŵp Prifysgol Balchder Bangor)</i>
23 Medi 2013	<i>Cyngorydd Elin Walker Jones, (Ward Glyder ym Mangor, a chwaraeodd ran amlwg yng ngweithgareddau'r Fenter)</i>
25 Medi 2013	<i>Gwyn Hughes BA (Hons), MRTPI, (Clerc Cyngor Dinas Bangor)</i>
25 Tachwedd 2013	<i>John Clive Price, Swyddog Gorfodaeth Gwastraff a Strydoedd Arfon, Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol</i>
25 Tachwedd 2013	<i>Gwen Alun, Swyddog Trefi Taclus Dros Do, Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol</i>
25 Tachwedd 2013	<i>Meirion Williams a Terry Edwards, Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol sydd yn gyfrifol am Gangiau Cymunedol</i>
3 Rhagfyr 2013	<i>Kate Jones, Rheolwr Canolfan Deiniol</i>
6 Rhagfyr 2013	<i>Keith Williams, Swyddog Gorfodaeth Stryd, Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol</i>
9 Rhagfyr 2013	<i>Catherine Roberts, Rheolwr Cyflawni Diogelwch Cymunedol, Adran Strategol a Gwella</i>
9 Rhagfyr 2013	<i>Amanda Davies, Pen Swyddog Adfywio Cymunedol, Adran Economi a Chymuned (trafodaeth bellach)</i>
17 Rhagfyr 2013	<i>Paul Hockaday, Swyddog Prosiect, Adran Economi a Chymuned (cyn swyddog Cymunedau'n Gyntaf ar yr adeg wnaeth Balchder Bangor gychwyn)</i>
20 Rhagfyr 2013	<i>Dylan Jones, Arweinydd Tîm Glanhau Strydoedd Bangor/Bethesda, Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol</i>
20 Rhagfyr 2013	<i>Anthony Randles, Cyfoeth Naturiol Cymru</i>
20 Rhagfyr 2013	<i>Holi ar y stryd fawr ym Mangor</i>
10 Ionawr 2014	<i>Y Cyngorydd Nigel Pickavance</i>
10 Ionawr 2014	<i>Cyngor Ysgol Glancegin, Bangor</i>
10 Ionawr 2014	<i>Holi ar y stryd fawr ym Mangor</i>
28 Ionawr 2014	<i>Emlyn Williams, Swyddog Prosiect Cyffredinol, Cyngor Dinas Bangor</i>

Yn ogystal,

- anfonwyd rhestr fer o gwestiynau at Gyngor Dinesig Bangor a bu iddynt benderfynu yn eu cyfarfod ym mis Ionawr bod unigolion i wneud sylwadau unigol a'u trafod yn eu cyfarfod nesaf os bydd amser ond ni dderbyniwyd ymateb hyd yn hyn.
- anfonwyd neges at 'Behaviour Change Centre' – Ysgol Seicoleg Prifysgol Bangor yn holi am ymarferion da maent wedi dod ar draws yn ardaloedd eraill ond ni dderbyniwyd ymateb hyd yn hyn.

Draft

C Casgliadau

3.1 Mae Partneriaeth Balchder Bangor angen pwrpas clir ac ymrwymiad gan yr unigolion a'r grwpiau sy'n rhan ohono er mwyn iddo gyflawni ei botensial

Pwrpas Clir

3.2 Cyn edrych ar Balchder Bangor, mae angen ystyried y cyd-destun ehangach a chyfeiriad y gwaith. Yn ystod 2006/07 roedd Cyfadran Amgylchedd Cyngor Gwynedd yn arwain ar brosiect blaenoriaeth Bwrdd Llywio Gwynedd ar y Cyd (Strategaeth Gymunedol Gwynedd) o'r enw Amgylchedd o Ansawdd.

Cynhaliwyd prosiectau peilot yn ardaloedd Blaenau Ffestiniog, Caernarfon a Phen Llŷn gyda'r nod o gydweithio gydag asiantaethau cyhoeddus a'r cymunedau lleol i wella ansawdd yr amgylchedd yn lleol.¹

3.3 Roedd cyfeiriad cychwynnol gwaith Balchder Bangor a'r symbyliad yn cael ei arwain gan Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol Cyngor Gwynedd. Yn benodol fe sefydlwyd Uned Gwasanaethau Stryd newydd yn yr Adran yn ystod 2008 ac fe benodwyd Rheolwr Gwasanaethau Stryd Gwynedd ym mis Mehefin 2008.²

Roedd yr Uned newydd yn ymgymryd â'r agweddau canlynol:

- Gorfodaeth
- Codi Ymwybyddiaeth
- Trefi Taclus
- Balchder Bangor

3.4 Cynhaliwyd cyfarfod cyntaf Balchder Bangor ym mis Medi 2008, a dyma'r wybodaeth gefndirol ([Gweler Atodiad 3 – Gwybodaeth Gefndirol am Balchder Bangor](#)) a'r wybodaeth gyfredol ([gwefan Balchder Bangor heddiw](#)) amdano.

3.5 Nodwyd amcanion uchelgeisiol a heriol fel a ganlyn:

- *Hwyluso gwelliannau parhaus i ansawdd yr amgylchedd lleol trwy ddefnyddio a chydlynu adnoddau'r sector cyhoeddus presennol yn effeithiol.*
- *Hyrwyddo gwelliannau parhaol i ansawdd amgylcheddol lleol yn y sector preifat*
- *Gostwng ymddygiad gwrthgymdeithasol a throstedd amgylcheddol*
- *Addysgu a chodi ymwybyddiaeth o rôl pob dinesydd o ran gwella a gwarchod eu hamgylchedd lleol trwy gyfranogiad effeithiol y gymuned.*

3.6 Roedd y pwyslais yn glir ar wella'r amgylchedd ac nid oedd bwriad i gynnwys gwaith datblygu economaidd.

3.7 Yn dilyn sefydlu'r fenter gwnaed penderfyniad i ychwanegu Datblygiad Economaidd/Adfywio at gylch gorchwyl y Bartneriaeth ac fe luniwyd gweledigaeth o'r newydd fel a ganlyn:

¹ [Adroddiad Bwrdd Cyngor Gwynedd 13/3/2007 - Eitem 6](#)

² [Adroddiad Pwyllgor Craffu Amgylcheddol Cyngor Gwynedd, 29/4/2010 - Eitem 8, Rhan 3.14](#)

Gweledigaeth Newydd

'Hyrwyddo balchder dinesig ymhlith y rhai sy'n byw, yn astudio neu'n gweithio ym Mangor. Byddant gyda'i gilydd yn gyfrifol am safon yr amgylchedd lleol ac yn cyflawni'r hyn fydd yn esgor ar adfywio lleol a gwella ansawdd bywyd. Cyflawnir hyn trwy sicrhau canol dinas sy'n ddiogel, glan ac wedi'i chynnal a'i chadw yn dda er mwyn darparu amgylchedd sy'n ddeniadol a diddorol.'

Amcanion Newydd

- Sicrhau gwelliannau parhaol i ansawdd yr amgylchedd lleol trwy ddefnyddio a chydlynu adnoddau presennol y sector cyhoeddus yn effeithiol
- Sicrhau gwelliannau parhaol i ansawdd yr amgylchedd lleol o fewn y sector preifat
- Lleihau ymddygiad gwrthgymdeithasol a throedd amgylcheddol
- Addysgu, a chodi ymwybyddiaeth pob dinesydd am eu swyddogaeth o wella a gwarchod eu hamgylchedd lleol trwy gael y gymuned i gyfrannu'n effeithiol.

- 3.8 Cafodd aelodau'r ymchwiliad eu hargyhoeddi bod y mwyafrif o'r partneriaid a gyfwelwyd yn deall yn rhannol beth yw gweledigaeth Balchder Bangor. Serch hynny, roedd y mwyafrif yn ystyried mai'r prif bwrpas oedd codi ymwybyddiaeth am broblemau sbwriel yn unig.
- 3.9 Mae'n ymddangos i aelodau'r Pwyllgor Craffu Cymunedau bod peth dryswch yn bodoli ynglŷn â beth yw pwrpas y Bartneriaeth, ond y gellir delio gyda hyn drwy gynnal hunan asesiad gyda chefnogaeth hwylusydd allanol.
- 3.10 Nid yw hyn yn fater hynod o ystyried bod Balchder Bangor wedi bod yn gweithredu dros gyfnod o 5 mlynedd a mwy. Yn wir, byddai sefydlu trefn o gynnal hunan werthusiad yn flynyddol yn fodd i sicrhau bod y Bartneriaeth yn gwireddu ei botensial dros y blynnyddoedd nesaf.

Ymrwymiad Unigolion a Grwpiau

- 3.11 Beth bynnag fo pwrpas unrhyw bartneriaeth, mae sicrhau ymrwymiad partneriaid i weithredu i gyflawni'r pwrpas hwnnw yn fater arall. Cafwyd amrywiaeth i'r aelodaeth ers ei sefydlu, ond mae'n cynnwys unigolion a grwpiau o'r sector cyhoeddus, cymunedol a phreifat.³
- 3.12 Nid ar chwarae bach mae llwyddo mewn partneriaeth, ac mae nifer o resymau teilwng am hyn. Dyma rai o'r gofynion heriol sydd eu hangen i lwyddo:
- Trefn penderfynu dryloyw a chlir
 - Parchu ei gilydd
 - Rolau a pherthnasau gweithio wedi cael eu cytuno'n glir ac wedi cael eu datgan/nodi
 - Ymddiried yn ei gilydd
 - Parodrwydd i weithio at yr un nod cytunedig
 - Ymroddiad i weithio at yr un nod cytunedig
 - Mesuryddion cytunedig i asesu canlyniadau

³ [Gweler Atodiad 1 – Aelodaeth a Strwythur Balchder Bangor](#)

- 3.13 Nid bwriad yr Ymchwiliad yw amlygu diffygion o safbwynt yr uchod yng nghyd destun Balchder Bangor. Yn ogystal nid oes awydd i daflu bai yma. Roedd yn glir i aelodau'r ymchwiliad bod yr unigolion a'r grwpiau sy'n rhan o Balchder Bangor yn ymwybodol o'r anawsterau sy'n bodoli. Y cwestiwn sydd rhaid i'r partneriaid eu hunain ateb yw, a oes ganddynt yr awydd a'r ymroddiad i wynebu'r her gyda'i gilydd?
- 3.14 Un o'r prif ddiffygion a nodwyd gan aelodau'r bartneriaeth oedd diffyg cydlynedd i dynnu'r Bartneriaeth at ei gilydd. Roedd cryn ganmoliaeth gan yr holl bartneriaid ac unigolion eraill i ymroddiad y ddau swyddog a fu'n flaenllaw yn cydlynu'r gwaith sef y Rheolwr Gorfodaeth Stryd a Chydlynedd Balchder Bangor.
- 3.15 Yn sgil ymadawiad y Cydlynedd ni phenodwyd olynedd am gryn amser. Tystiolaethodd nifer i'r ffaith bod y gwacter yma wedi arwain at golli momentwm a bod hyn wedi llesteirio'n ddifrifol ar waith y Bartneriaeth ers ei hymadawiad yn ystod haf 2012.
- 3.16 Serch hynny, fe benodwyd a chyflogwyd Swyddog newydd yn ddiweddar, sydd â chyfrifoldeb am nifer o weithgareddau ar wahân i Balchder Bangor sef *Swyddog Prosiectau Cyffredinol Cyngor Dinas Bangor*. Mae rhai o'r partneriaid yn bryderus nad oes cyfeiriad clir a chytunedig i rôl y Swyddog yma o safbwynt Balchder Bangor.
- 3.17 Mae gwaith mapio wedi dangos yr angen i gryfhau cyswllt gyda *Chartrefi Cymunedol Gwynedd a Choleg Menai*
- 3.18 O safbwynt mesur llwyddiant y gwaith, mae hwn yn fater sydd angen ystyriaeth yn fuan. Mae'r canlynol yn cael eu hystyried fel Dangosyddion posibl yn 2008:
- Strydoedd, manau cyhoeddus a thir preifat cyfagos yn lan a diogel
 - Manau cyhoeddus a dodrefn stryd mewn cyflwr da
 - Siopau ac adeiladau mewn cyflwr da
 - Ymglymiad Cymunedol
 - Lefel uchel o fodlonrwydd 'cwsmer'
 - Ymdriniaeth Wasg Cadarnhaol
 - Blodau
 - Celf Stryd

Uchelgais y Bartneriaeth

- 4.1 Mae rhan o uchelgais y Bartneriaeth i 'Hyrwyddo balchder dinesig ymhlith y rhai sy'n byw, yn astudio neu'n gweithio ym Mangor' yn un clodwiw a heriol. Mae'r dystiolaeth yn dangos bod hyn wedi digwydd yn rhannol ar draws y boblogaeth ac mae rhai arwyddion ac enghreifftiau calonogol.**
- 4.2 Cynhaliwyd Arolwg yn y Stryd Fawr ym Mangor ar 20 Rhagfyr 2013 a 10 Ionawr 2014. Nid oedd llawer o ymwybyddiaeth gan y cyhoedd yn gyffredinol am Balchder Bangor gyda 60% o'r rhai a holwyd yn datgan nad oeddent wedi clywed amdano ond o blith y rhai a oedd yn byw, gweithio neu astudio ym Mangor roedd 57% wedi clywed amdano.
- 4.3 Un o nodweddion Bangor yw'r mosaic cyfoethog o bobl a chymunedau sy'n ffurfio'r ddinas. Rydym o'r farn nad oes angen gwario adnoddau i godi proffil Balchder Bangor. Yn wir, mae arwyddion clir bod y Bartneriaeth wedi cael effaith cyfyngedig ar rai carfannau o'r gymdeithas yn ystod y pum mlynedd ddiwethaf.
- 4.4 Er mwyn asesu llwyddiant y Bartneriaeth i gyflawni'r uchelgais uchod, rydym o'r farn bod angen ystyried hyn dros gyfnod hirach o tua 10 mlynedd. Rydym yn nodi hyn oherwydd bod gobaith y bydd y genhedlaeth sy'n derbyn eu haddysg gynradd ar hyn o bryd yn dysgu arferion o fyw yn fwy cynaliadwy ac ystyriol o'r amgylchedd.
- 4.5 Er bod rhai plant o Ysgol Glan Cegin a gyfwelwyd â nhw wedi cymryd rhan yn un o ymgyrchoedd Balchder Bangor ac wedi mwynhau'r profiad ac wedi dysgu gwersi gwerthfawr am lendid a chynaliadwyedd, nid oeddynt yn ymwybodol o Balchder Bangor.
- 'Gosodwyd sialensiau gan Tŷ Cegin yn ystod yr haf ac fe wnaethom gymryd rhan yn casglu sbwriel yn ystod yr haf efo ffrindiau 'Tŷ Cegin' a Glanrafon a gwneud pethau gwahanol'.⁴*
- 4.6 Mae hyn yn neges bwysig i'r Bartneriaeth, sef bod y gwaith yn mynd rhagddo heb yr angen i boeni am ddelwedd a hyrwyddo'r Bartneriaeth fel y cyfryw. Mae'r neges yn glir gan y plant eu bod yn deall bod angen gweithredu i wella'r amgylchedd.
- 4.7 Mae lle i adeiladu'n rhagweithiol ar y brwdfrydedd cynhenid yma yn y gymdeithas a hwyrach nad trwy hyrwyddo'r Bartneriaeth yw'r ffordd orau i wneud hyn. Mae'n amserol bod *Adroddiad y Comisiwn at Lywodraethu a Darparu Gwasanaethau Cyhoeddus sydd newydd ei gyhoeddi ([Ionawr 2014 – 'Adroddiad Comisiwn Williams'](#))* yn cyfeirio at gymhlethdod darparu gwasanaethau cyhoeddus yn lleol. Efallai y daw rhyw oleuni ar y ffordd orau ymlaen o'r dilyniant i'r Adroddiad hwnnw yn ystod y misoedd nesaf.
- 4.8 Mae'r Bartneriaeth wedi llwyddo i ryw raddau i gydlynu gweithgaredd ym maes glendid a gwella'r amgylchedd ac wedi cynnal amryw weithgareddau llwyddiannus gyda charfannau gwahanol o'r gymdeithas. Dyma sylwadau ar rai ohonynt.

⁴ [Cyfweiliad 19](#) – Cyfweiliad Cyngor Ysgol Glancegin yn *Atodiad 2 – Cyfweiliadau a Chofnodion*

Myfyrwyr

- 4.9 Mae llawer o dystiolaeth glir bod myfyrwyr y Brifysgol drwy Grŵp Balchder Bangor y Brifysgol ac Undeb y Myfyrwyr wedi cymryd camau breision i ddelio gyda phroblemau sbwriel drwy gynnal ymgyrchoedd 'blitz', cyhoedduswydd a chyd-drafod gyda Swyddogion Cyngor Gwynedd a'r Heddlu. ([Gweler Atodiad 2 – Cyfweiliadau a Chofnodion](#)). Dyma rai enghreifftiau:

'Edrychiad y strydoedd yn llawer gwell ar ddiwedd blwyddyn myfyrwyr wrth ymgymryd â'r casgliadau ychwanegol. (Swyddog Gorfodaeth Gwastraff a Strydoedd Arfon)

'..... mae rhywfaint o wahaniaeth wedi digwydd o ganlyniad i waith y Brifysgol.....'
(Swyddog Gorfodaeth Stryd Arfon)

'Rydym yn delio trwy'r Undeb Myfyrwyr ac yn gallu gweithio gyda'r Brifysgol a'r Undeb Myfyrwyr.' Cynghorydd Nigel Pickavance)

- 4.10 Roedd swyddogion y Cyngor a'r Brifysgol yn gytûn mai defnyddio dulliau electronig/cyfyngau cymdeithasol a siarad uniongyrchol a chnocio drysau llety myfyrwyr oedd y ffordd effeithiol o weithredu. Nid oes llawer o werth mewn dosbarthu taflenni a llythyrau.

'Mae sgwrs yn gweithio'n llawer gwell na gadael nodyn trwy'r blwch post. (Swyddog Gorfodaeth Stryd Arfon)

'....dylid troi at ddulliau electronig er mwyn sicrhau cyhoedduswydd. Mae Facebook yn enghraifft o hyn.' (Cadeirydd Grŵp Prifysgol Balchder Bangor)

- 4.11 Ochr arall y ddadl oedd bod nifer o'r rhai a holwyd yn y Stryd ym Mangor yn dal i ystyried bod ymddygiad y mwyafrif o fyfyrwyr yn anghyfrifol o safbwynt sbwriel. Nodwyd pryder yn arbennig am yr hyn a welwyd fel anallu i ddylanwadu ar bolisiâu cynllunio a oedd i weld yn caniatáu cynnydd parhaus mewn adeiladau anaddas i letya myfyrwyr yn ddigyfeiriad ar draws y ddinas heb fannau digonol i gadw sbwriel a delio gyda sŵn. . Dyma rai enghreifftiau:

A oes yna broblem benodol ynglŷn â strydoedd Bangor?

- *Myfyrwyr a sbwriel tu allan i dai*
- *Mae llety myfyrwyr yn anniben (gwylanod)*

- 4.12 Ni chafwyd unrhyw dystiolaeth bod Coleg Menai wedi bod yn rhan o Balchder Bangor o safbwynt gweithgareddau yn ymwneud â glendid a sbwriel, ond myfyrwyr Coleg Menai a ddyluniodd daflen ar gyfer gweithgaredd y Fflam Olympaidd ym mis Mai 2012.

Ysgolion

- 4.13 Mae llawer o weithgareddau wedi digwydd gydag ysgolion yn cynnwys Ysgol y Garnedd, Hiracl, Tryfan, Friars ac eraill ac yn parhau i ddigwydd.
- 4.14 Nodwyd uchod (4.5 – 4.6) y potensial i ffrwyno brwdfrydedd, arloesedd ac egni plant a phobl ifanc yn yr un modd â'r myfyrwyr. Ychydig o dystiolaeth a gafwyd o weithgaredd gyda'r ysgolion, ond mae'r enghreifftiau a welwyd yn galonogol.
- 4.15 Yn hytrach cafwyd dystiolaeth bod gweithgareddau niferus yn digwydd mewn ysgolion fel rhan ganolog o'r cwricwlwm neu yn gysylltiedig. Mae'n ymddangos bod yr ysgolion yn llwyr ymwybodol o'r angen i hyrwyddo balchder dinesig ymysg eu disgyblion ac yn cynnal gweithgareddau'n rheolaidd fel rhan annatod o'u gwaith addysgu.
- 4.16 Unwaith eto, mae'r thema o fod yn rhagweithiol ac adeiladu ar yr hyn sy'n digwydd yn gynhenid yn y gwahanol gymdeithasau o Fangor yn dod i'r amlwg. Mae'n bosibl y gallai'r Bartneriaeth gynnig cefnogaeth i'r gweithgareddau yma sy'n digwydd yn barod trwy roi cyhoeddusrwydd a chymorth i'w trefnu yn hytrach na mynd ati i drefnu gweithgareddau ychwanegol. Gallai hyn fod yn rhan o rôl y Swyddog Trefi Taclus.
- 4.17 Un o brif fanteision gweithio mewn partneriaeth yw cydweithio er mwyn defnyddio adnoddau prin yn well. Gwelwyd dystiolaeth bod llawer o weithgareddau adeiladol ac ymwybyddiaeth yn yr ysgolion o safbwynt cyflawni gweledigaeth Partneriaeth Balchder Bangor yn digwydd eisoes. Byddai mapio'r gweithgaredd a chydlynu trefniadau trwy gydgyrdio gydag Adran Addysg Cyngor Gwynedd a'r penaethiaid ysgolion yn ffordd werthfawr i wneud asesiad o'r sefyllfa gyfredol. Byddai modd rhoi cyhoeddusrwydd a chydlynu'r gwaith o'r 'gwaelod i fyny' fel petai, gan wneud defnydd da o adnoddau prin.

Y Gymuned

- 5.1 Cafwyd peth llwyddiant o adeiladu ar waith cynhenid yn un o gymunedau'r ddinas, ond bod angen cadw'r ffocws yn glir os am lwyddo yn y tymor hir.**
- 5.2 Mae gweithgaredd sylweddol wedi cymryd lle yng nghymuned Maesgeirchen lle cynhaliwyd nifer o ymgyrchoedd 'blitz' i glirio sbwriel.
- 5.3 Yn ystod y cyfnod cyn sefydlu Balchder Bangor, roedd Partneriaeth Maesgeirchen yn weithredol yn y gymuned ers 2003. Yn y cyfnod yma, daeth criw o bobl ifanc yn eu harddegau ynghyd drwy gydweithio gyda Phartneriaeth Maesgeirchen i weld a ellid gweithredu i ddelio gyda phroblemau sbwriel yn y gymuned.
- 5.4 Cafwyd cydweithrediad gan Swyddog Cadwch Cymru'n Daclus, Uwch Warden Cefn Gwlad Cyngor Gwynedd a swyddogion eraill o Gyngor Gwynedd. Aed ati'n llwyddiannus i gychwyn ar y gwaith o glirio'r Afon Cegin sy'n llifo drwy'r gymuned.
- 5.5 Yn dilyn sefydlu Balchder Bangor, fe adeiladwyd yn llwyddiannus ar y gwaith yma a oedd wedi cychwyn yn barod yn y gymuned, ac fe gynhaliwyd ymgyrchoedd llwyddiannus pellach i glirio sbwriel gyda chydweithrediad swyddogion Cyngor Gwynedd ac Asiantaeth yr Amgylchedd ac eraill.
- 5.6 Roedd Partneriaeth Maesgeirchen yn canolbwyntio ar gynnwys gwirfoddolwyr o'r gymuned yn y gwaith gan gydlynu gyda Rheolwr Gwasanaethau Stryd Cyngor Gwynedd drwy Grŵp Cymunedol Balchder Bangor. Mae Swyddog Prosiect Maesgeirchen yn nodi, *'Roedd Balchder Bangor yn hawdd i'w ddeall ar y dechrau ond yna fe ffurfiwyd is-grwpiau ac roedd hi'n anodd dal i fyny gyda'r holl bwyllgorau.'*⁵
- 5.7 Mae sylwadau gan Gydlynnydd y Prosiect 'Taclo Tipio Cymru' ar draws y gogledd yn nodi thema debyg, *'Mae gan Bartneriaeth Balchder Bangor strategaeth a luniwyd gyda grŵp o wahanol asiantaethau, yn cynnwys busnesau lleol. Unwaith oedd y strategaeth ar waith, roedd yn mynd yn dda, ond roedd problemau gydag enw'r brand a'r logo lliwgar. Maes arall oedd yn anodd oedd bod y cyfarfodydd yn rhy ffurfiol. Roedd gosodiad yr ystafell yn rhy ffurfiol, gyda'r seddi ymhell oddi wrth ei gilydd, a gorfod pwyso botwm i siarad. Roedd gan aelodau'r grwpiau flaenoriaethau gwahanol hefyd.'*⁶
- 5.8 Mae'n ymddangos i ni bod y gwaith cychwynnol a wnaed gan Balchder Bangor wedi bod yn llwyddiannus iawn drwy gydweithio gyda'r cymunedau gan adael i'r gymuned arwain a rhoi cyfeiriad i'r gwaith 'o'r gwaelod i fyny' fel petai. Daeth hyn yn amlwg drwy'r cyfweiliadau i gyd sef bod *Rheolwr Gwasanaethau Stryd Cyngor Gwynedd a Chydlynnydd Balchder Bangor* yn gweithredu mewn modd rhagweithiol gyda'r cymunedau gyda ffocws clir ar faterion amgylcheddol.
- 5.9 Mae'r drafft cychwynnol o gylch gorchwyl *Menter Balchder Bangor* a ystyriwyd ym mis Medi 2008 yn nodi'n benodol fel troednodyn, *'Mae'r uchod (sef Balchder Bangor) yn canolbwyntio ar gyflwr yr amgylchedd adeiledig a does dim bwriad i ddatblygu ar unrhyw*

⁵ [Cyfweiliad 15](#) yn *Atodiad 2 – Cyfweiliadau a Chofnodion*

⁶ [Cyfweiliad 17](#) yn yr atodiad uchod.

waith arall, e.e. Datblygu Economaidd). ([Gweler Atodiad 3 - Gwybodaeth Gefndirol Balchder Bangor](#))

Yna yn ystod 2010 fe ystyriwyd bod angen cyflwyno dimensiwn ychwanegol i waith Balchder Bangor yn ymwneud ag adfywio economaidd. Er bod ystyried yr elfen yma yn clymu'n naturiol gyda'r thema o wella'r amgylchedd ar un olwg, mae'n ymddangos bod ychwanegu hyn at gylch gwaith y Bartneriaeth wedi creu dryswch i nifer o aelodau'r Bartneriaeth ac wedi cyfrannu at golli ffocws ar y gwaith a oedd yn mynd rhagddo ar y pryd.

- 5.10 Nid ydym yn ymwybodol o waith penodol arall yn digwydd mewn cymunedau eraill o Fangor megis Hirael, Garth, Bangor Uchaf (ac eithrio myfyrwyr).

Draft

Busnesau

6.1 Ni chafwyd tystiolaeth glir o weithgaredd y Grŵp Busnes na'r busnesau ac eithrio'r cynllun llwyddiannus i ddathlu ymweliad y Fflam Olympaidd â Bangor yn ystod mis Mai 2012.

6.2 Mae cyfeiriad at weithgaredd egniol ar gychwyn sefydlu Balchder Bangor.

- *Grŵp Busnes - gweithgaredd hyrwyddo eang, hysbysebion, talebau ac ati.*
- *Arddangosfeydd celf mewn siopau gwag*⁷

6.3 Yn ystod y cyfnod o sefydlu Balchder Bangor ym mis Medi 2008, fe nodir yr angen i gynnwys rhai partneriaid allweddol fel rhan o'r fenter. Yng nghyd-destun busnesau fe nodir *Busnesau Bangor a Chaernarfon yn erbyn Trosedd (BBCET)*, *Siambwr Fasnach*, *Fforwm Adwerthol/Canolfan Deiniol/ Canolfan Wellfield* ac fe sefydlwyd Grŵp Busnes Balchder Bangor.

6.4 Fel rhan o'r Ymchwiliad fe lwyddwyd i gyfweld ag un cynrychiolydd yn unig o'r busnesau, felly, mae ein casgliadau yn ddibynnol iawn ar y sylwadau a wnaed gan y person yma sef Rheolwr cyfredol Canolfan Deiniol sydd yn ei swydd ers 2012 adeg cychwyn ar baratodau ar gyfer y Fflam Olympaidd.⁸

6.5 Nododd bod y Cydlynnydd ar y dechrau yn cyflawni gwaith da iawn a bod y Grŵp wedi bod yn werthfawr dros ben iddi hi er mwyn sefydlu perthynas gyda rhai o'r busnesau eraill. Roedd y ffaith bod ffocws clir i anelu at wythnos o weithgareddau adeg y Fflam Olympaidd yn bwysig. Nododd yn benodol, *'Nid oedd y Grŵp Busnes yn gwneud llawer gydag elfen amgylcheddol y gwaith a wnaed dan Bartneriaeth Balchder Bangor gan mai grŵp bychan iawn o fusnesau oedd ef ac roedd gan Ganolfan Deiniol ei staff glanhau ei hun sy'n codi gwm cnoi oddi ar y llawr.'*

6.6 Nodwyd bod Cyngor Dinas Bangor wedi penodi swyddog i swydd newydd yn ddiweddar a'i fod yn trefnu cyfarfodydd rheolaidd er mwyn trefnu gweithgareddau fel 'prynu'n lleol'.

⁷ [Adroddiad Pwyllgor Craffu Amgylcheddol Cyngor Gwynedd, 29/4/2010 - Eitem 8, Rhan 3.14](#)

⁸ [Cyfweiliad 17](#) a [Cyfweiliad 11](#) yn *Atodiad 2 - Cyfweiliadau*

Cyflawni'r Weledigaeth

7.1 Cafwyd cryn lwyddiant gyda chyflawni'r rhan yma o weledigaeth y Bartneriaeth, '.....sichrau canol dinas sy'n ddiogel, glan ac wedi'i chynnal a'i chadw yn dda er mwyn darparu amgylchedd sy'n ddeniadol a diddorol.' ond mae dal i fod lle i wella.

7.2 Cynhelir arolwg blynyddol gan Cadwch Gymru'n Daclus ([Pa mor lan yw ein strydoedd?](#)) o'r sbwriel sydd ar strydoedd Cymru. Mae'r drefn a ddilynir yn golygu bod aseswyr annibynnol yn ymweld â nifer o strydoedd penodol ar hap ym mhob Sir ar draws y wlad gan fesur faint o wahanol fathau o Sbwriel, Baw Cwn, Graffiti, Chwyn ac arwyddion negyddol eraill sy'n anharddu'r stryd. Mae hyn yn cynnwys rhai o strydoedd Bangor.

Yn ogystal, mae'r Arolwg yn mesur y sbwriel mewn 3 parth gwahanol:

- Parth 1 – Canol trefi, canolfannau siopa, prif ganolfannau trafndiaeth, meysydd parcio canolog
- Parth 2 - Ardaloedd preswyl dwysedd uchel, ardaloedd hamdden brysur, meysydd parcio yn y maestrefi
- Parth 3 – Ardaloedd preswyl dwysedd isel, ystadau diwydiannol

Yn ogystal, mae tystiolaeth ddiweddar yn cadarnhau bod nifer cwynion a thipio anghyfreithlon wedi lleihau ([Gweler Atodiad 4 - Ceisiadau glanhau strydoedd; Cwynion am dipio anghyfreithlon](#)).

7.3 Mae'r Arolwg Cadwch Gymru'n Daclus yn cyfuno'r holl ddata ac yn llunio Mynegai Glendid ar gyfer pob Sir yng Nghymru. Yn ystod 2011-12, roedd Gwynedd yn rhagori ar bob Sir arall yng Nghymru ac yn ennill y sgôr uchaf am y flwyddyn. Yn ogystal, dim ond Gwynedd, Merthyr Tudful a Sir Benfro a lwyddodd i gael sgôr uwch na'r cyfartaledd ar draws y 3 parth. Mae Cadwch Gymru'n Daclus yn nodi y gall y Mynegai Glendid yma gael ei ddefnyddio fel man cychwyn i wella arno.

7.4 Mae bod ar y brig yn dwyn ei fanteision ac anfanteision. Er mwyn cynnal ei safle rhagorol yn y tabl cenedlaethol, bydd angen i'r Cyngor wneud defnydd effeithiol o'r adnoddau sydd ar gael ac i weld a ellir cynnal y safon drwy weithio mewn dulliau amgen. Yn sicr, mae gweithio mewn partneriaeth yn ffordd posibl i gynyddu capasiti drwy gydweithio'n fwy effeithiol. Mi fedrai hyn arwain at gynnal neu wella perfformiad er gwaethaf y pwysau cynyddol ar wasanaethau a lleihau capasiti ac adnoddau yn y sector cyhoeddus.

7.5 Yn wir, yn ei Adroddiad ar Strategaeth Arbedion Cyngor Gwynedd i'r Pwyllgor Craffu Corfforaethol yn ddiweddar, mae'r Aelod Cabinet Adnoddau yn tynnu sylw at bum cynllun/dangosydd sy'n cael eu hamlygu am lithriad mewn perfformiad yn ystod 2012-13.⁹

Un o'r pump yma yw'r Mesur ar Lendid Strydoedd yng Ngwynedd. Awgrymir yn yr Adroddiad bod hwn yn deillio o leihad mewn adnoddau ar gyfer cyflawni'r gwaith. Felly, byddai medru asesu a fu llwyddiant yn benodol ym Mangor gyda gwaith Partneriaethol Balchder Gwynedd i gynnal a gwella glendid y strydoedd yn neges werthfawr i'r Aelod Cabinet Amgylchedd wrth iddo gynllunio'r gwasanaeth ar gyfer y blynyddoedd nesaf yng nghyd-destun y wasgfa ariannol gynyddol.

⁹ [Pwyllgor Craffu Corfforaethol, 16/1/2014 – Strategaeth Arbedion - Eitem 5, pwynt 4.6](#)

Arolwg Stryd Balchder Bangor¹⁰

- 7.6 Aed ati felly i gynnal Arolwg yn Stryd Fawr Bangor ar 20 Rhagfyr 2013 a 10 Ionawr 2014 gyda chydweithrediad parod *'Gum Drop'Cyf, Cadwch Gymru'n Daclus ac Uned Gyfathrebu Cyngor Gwynedd*. Mae'r Arolwg yn rhoi ciplun o ganfyddiadau'r cyhoedd ac er nad yw'n rhoi darlun cynhwysfawr, mae yma negeseuon gwerthfawr am Bartneriaeth Balchder Bangor ac ansawdd amgylcheddol y ddinas.
- 7.7 Cafwyd ymateb gan 42 o bobl o amrywiol oed gyda thua hanner y nifer dan 50 oed. Mae'n bosibl gwneud nifer o ddehongliadau o wybodaeth o'r math yma, ac awgrymwn fod yr Aelod Cabinet Amgylchedd a phartneriaid Balchder Bangor yn ystyried yr wybodaeth lawn yn fanylach - yn enwedig rhai o'r sylwadau penodol a wnaed gan unigolion.
- 7.8 Roedd 3 prif gwestiwn yn cael ei holi:
- Sut ydych chi'n teimlo am strydoedd Bangor heddiw?
 - Ydych chi'n teimlo bod strydoedd Bangor wedi newid dros y 3 blynedd ddiwethaf?
 - Ydych chi wedi clywed am Balchder Bangor?

Gofynnwyd i aelodau'r cyhoedd roi eu barn ar gyfer 5 categori:

- Glendid
- Taclusrwydd
- Diogelwch
- Dengarwch
- Diddorol

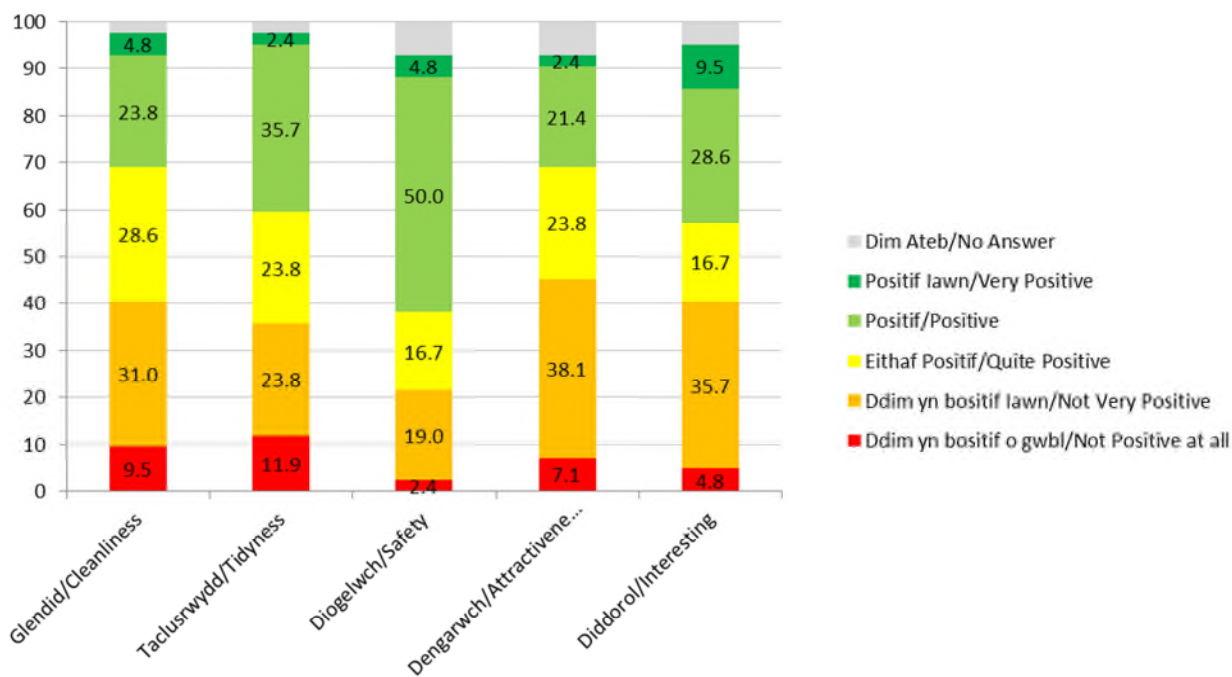
Gofynnwyd i bob person nodi pa un o'r canlynol oedd yn disgrifio'r sefyllfa orau iddynt hwy ar gyfer pob un o'r pum categori uchod - e.e.

1. Glân iawn
2. Glân
3. Eithaf Glân
4. Ddim yn lân iawn
5. Ddim yn lân o gwbl

- 7.9 Mae aelodau'r Ymchwiliad wedi ystyried yr wybodaeth ac o'r farn bod tair brif neges yn deillio o'r Arolwg.

¹⁰ [Gweler Atodiad 5 – Sylwadau Arolwg Stryd Bangor](#)

7.10 Felly mae'r canlyniad i'r prif gwestiwn cyntaf fel a ganlyn: 'Ydych chi'n teimlo bod strydoedd Bangor yn.....'

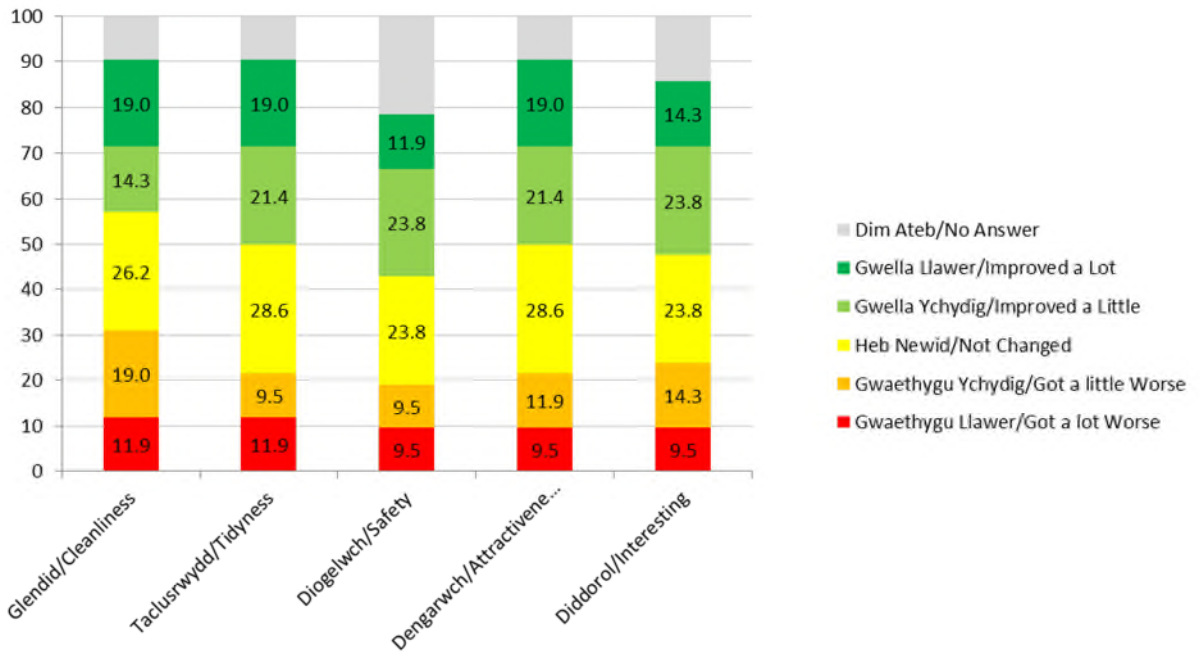
	Glendid/ Cleanliness	Taclusrwydd/ Tidyness	Diogelwch/ Safety	Dengarwch/ Attractiveness	Diddorol/ Interesting
Positif neu Eithaf Positif/ Positive or Quite Positive	28.6	38.1	54.8	23.8	38.1
Ddim yn bositif iawn neu o gwbl/ Not very positive or at all	40.5	35.7	21.4	45.2	40.5

Mae hyn yn dangos canlyniad positif iawn ar gyfer Teimlo'n Ddiogel ym Mangor; ond yn dangos canlyniad llai positif ar gyfer y categorïau eraill. Mae hyn yn awgrymu nad ydyw'r cyhoedd yn gwbl hapus gyda'r sefyllfa gyfredol ym Mangor yn arbennig o safbwynt glendid a dengarwch.

7.11 Mae'r canlyniad i'r ail brif gwestiwn fel a ganlyn: 'I ba raddau ydych chi'n teimlo fod strydoedd Bangor wedi newid dros y tair blynedd ddiwethaf o safbwynt.....'

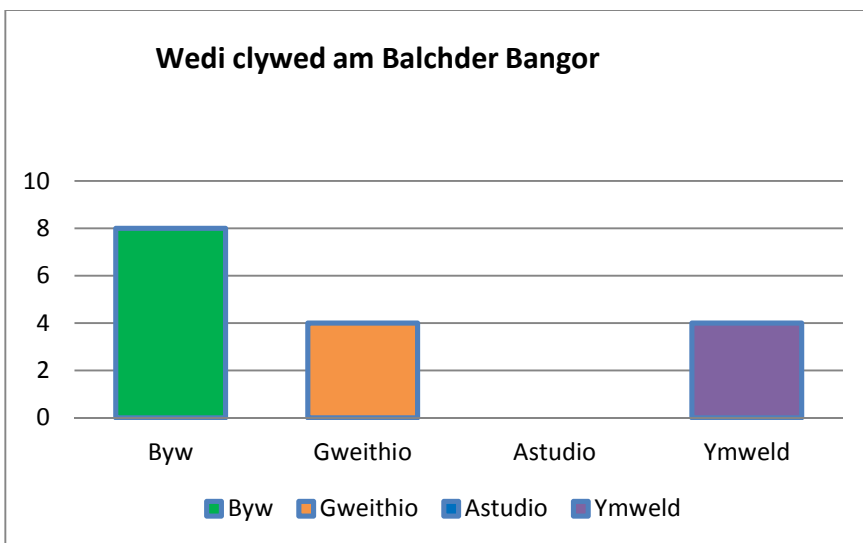
Fersiwn Terfynol i'r Pwyllgor Craffu Cymunedau ar 4 Mawrth 2014

	Glendid/ Cleanliness	Taclusrwydd/ Tidyness	Diogelwch/ Safety	Dengarwch/ Attractiveness	Diddorol/ Interesting
Gwella Ychydig neu Lawer/ Improved a Little or a Lot	33.3	40.5	35.7	40.5	38.1
Gwaethygu Ychydig neu Lawer/ Got a Little or a Lot Worse	31.0	21.4	19.0	21.4	23.8

Mae hyn yn dangos canlyniad positif yn y pum categori ac yn awgrymu bod y cyhoedd yn hapus gyda'r cynnydd a wnaed dros y tair blynedd ddiwethaf.

7.12 Mae'r ymateb i'r trydydd cwestiwn fel a ganlyn: 'Ydych chi wedi clywed am fenter Balchder Bangor?'

Roedd un o bob tri o'r sampl a holwyd wedi clywed am Balchder Bangor, ond roedd dau o bob tri o'r rhai a oedd yn gweithio, byw neu astudio ym Mangor wedi clywed amdano.

- 7.13 Fel nodwyd eisoes, nid yw'r Arolwg yma'n rhoi darlun cynhwysfawr o farn y cyhoedd, ond rydym o'r farn ei fod yn dangos bod yna le i wella o safbwynt yr amgylchedd ym Mangor yn arbennig i gynnal glendid ac i'w wneud yn fwy deniadol.

Er gwaethaf hyn, mae yma neges glir bod yr amgylchedd wedi gwella'n sylweddol dros y blynyddoedd diwethaf a bod angen parhau i weithio i gynnal y gwelliant hwnnw.

Nid yw brand Balchder Bangor yn gyfarwydd i'r mwyafrif o'r cyhoedd ym Mangor, ond ym marn yr Ymchwiliad nid ydyw hyn yn bwysig. Yr hyn sy'n bwysig yw bod un o brif amcanion y Bartneriaeth i gynnal canol dinas glân, taclus, deniadol a diddorol yn cael ei wireddu.

Mae aelodau'r Ymchwiliad o'r farn bod gwaith y Bartneriaeth wedi cyfrannu'n arwyddocaol tuag at gyflawni'r gwelliannu yma ers ei sefydlu yn 2008.

Draft

Arfer Da

8.1 Mae rhai enghreifftiau o arfer da o safbwynt cydweithio effeithiol rhwng rhai sefydliadau yn y sector gyhoeddus a rhai unedau o fewn y Cyngor gydag unigolion a grwpiau yn lleol ac mae gwersi i'w dysgu.

8.2 *'If there are no easy answers there are still available and discoverable hard answers.'* , y llenor Cymreig Raymond Williams. Er nad cyfeirio at gydweithio fel y cyfryw mae'r dyfyniad yma, y mae'n ddisgrifiad priodol ac amserol o'r sefyllfa yng Ngwynedd a Chymru heddiw.

Gellid ystyried yr *'easy answers'* i fod yn cyfeirio at gynyddu adnoddau ariannol i ddelio gyda diffyg neu angen o ran darparu gwasanaeth. Bellach, nid ydyw'r opsiwn yma'n bosibl yn y cyd-destun presennol o ran ariannu'r sector gyhoeddus. Yr hyn sy'n cynnig ei hun felly yw rheoli galw am wasanaethau a darparu gwasanaethau mewn ffordd wahanol. Mae hyn yn cynnwys cydweithio. Er bod cydweithio'n aml yn anodd (*hard answer*) yn y pen draw mi all fod yn ffordd well ac yn fwy llwyddiannus a chynaliadwy.

Mae Partneriaeth Balchder Bangor wedi dangos mor anodd yw gweithio mewn partneriaeth ac eto, mae nifer o ganlyniadau llwyddiannus iawn i'r cydweithio.

Brandio

8.3 Un o'r elfennau a ddaeth yn glir wrth gynnal yr Ymchwiliad a siarad gydag unigolion a fu'n rhan o'r Cynllun oedd bod gosod brand i'r cynllun yn ddefnyddiol mewn rhai sefyllfaoedd ond yn ddryslyd mewn sefyllfaoedd eraill. Cafwyd rhai sylwadau bod yr enw yn cyfleu ystyron gwahanol i wahanol garfannau o gymdeithas. Yn anochel, mae rhai pobl yn hoffi'r enw a'r logo, eraill ddim yn ei hoffi a rhai heb glywed amdano ond yn ymwybodol o'r gweithgareddau.

Mae'n ymddangos i ni bod cryn bwysigrwydd yn cael ei roi i'r brand gan rai. Er bod cael enw gweithiol i'r cynllun yn ddefnyddiol i raddau, rydym o'r farn nad ydi rhoi sylw i'r enw a'r logo yn syniad da, ac rydym yn cydweld gyda barn Rheolwr Canolfan Deiniol, *'Nid oes son am label 'Balchder Bangor' erbyn hyn ond mae'r sefydliadau'n parhau i gydweithio. Buasai 'Bangor' ar ei ben ei hun, fel enw/brand, yn fwy addas.'*¹¹

Y pwynt ydi bod cydweithio'n digwydd.

¹¹ [Cyfweliad 17](#) a [Cyfweliad 11](#) yn *Atodiad 2 - Cyfweliadau*

Adroddiad Comisiwn Williams

9.1 Mae'n amserol bod [Adroddiad Comisiwn Williams](#) newydd gael ei gyhoeddi. Er nad oes eglurder ar hyn o bryd am y cyfeiriad i'r dyfodol, mae'n bwysig nodi bod cyfle i ystyried opsiynau.

Dyma argymhelliad 27 o'r adroddiad:

'Rhaid i drefniadau ar gyfer cynrychioli'r gymuned a'r gyndogaeth gael eu cynnal a'u gwella. Er mwyn gwneud hynny:

- *Dylid hefyd uno ardaloedd cynghorau tref a chymuned neu eu hehangu (paragraff 3.130);*
- *Dylai awdurdodau lleol a phartneriaid eraill ddatblygu, mabwysiadu a gweithredu system ar gyfer rheoli'r gyndogaeth neu ddull tebyg o ymgysylltu â dinasyddion er mwyn nodi, blaenoriaethu a mynd i'r afael â materion lleol penodol, yn enwedig drwy gyd-gynhyrchu. (paragraff 3.134)'*

9.2 Cyngor Dinas Bangor

Mae dull presennol y Cyngor o weithredu yn draddodiadol ac yn cynnwys cynnal cyfarfodydd ffurfiol gyda chofnodion. Cafwyd amrywiaeth o sylwadau gan y rhai a gyfwelwyd ynglŷn â'r math yma o weithredu.

Roedd rhai yn ystyried bod rhai o gyfarfodydd Balchder Bangor yn rhy ffurfiol ac nad oedd angen trefnu i gyfarfod yn rheolaidd ond yn hytrach yn ôl y gofyn gan ganolbwyntio ar weithgaredd penodol.

Mae cyfle yma i wyntyllu'r mater i weld a oes lle i fod yn llai ffurfiol a mwy rhagweithiol ac ystyried pa rôl sydd fwyaf addas i Gyngor Dinas Bangor yn y dyfodol.

O safbwynt mewnbwn uniongyrchol gan swyddogion Cyngor y Ddinas, roedd y rhai a gyfwelwyd yn canmol Cydlynnydd Balchder Bangor gyda nifer o sylwadau'n pwysleisio ei bod yn hanfodol i gael swyddog dynodedig i gadw ffocws ar y gwaith ac i sicrhau ei fod yn cael ei gyflawni'n effeithiol.

Cafwyd sylwadau positif hefyd am y Swyddog Prosiect Cyffredinol sydd wedi ei benodi'n ddiweddar gan nodi bod ei ddull o weithredu'n anffurfiol yn syniad da.

9.3 Cyngor Gwynedd

Yn yr un modd mae'n amserol i Gyngor Gwynedd ystyried y pwyntiau uchod o [Adroddiad Williams](#) yng nghyd-destun Balchder Bangor i weld beth yw'r ffordd orau ymlaen.

Mae'n briodol nodi bod yr holl sylwadau a gafwyd am y *Rheolwr Gwasanaethau Stryd* yn bositif. Roedd unfrydedd barn gan unigolion o sefydliadau allanol a swyddogion mewnol yn y gwasanaeth yn datgan ei fod yn medru ymateb yn glir ac effeithiol ac yn frwdfrydig.

Cafwyd sylwadau cymysg am swyddogion yr Uned Economi ac Adfywio. Er bod enghreifftiau o gydweithio da, roedd peth pryderon ynglŷn ag eglurder eu rôl a'u perthynas gyda budd ddeiliaid ar adegau.

Ystyriwyd bod yr elfen yma tu allan i briff yr Ymchwiliad yma. Awgrymwn y byddai'n fuddiol i wyntyllu'r mater yma'n fwy manwl i weld beth sy'n cyfrannu at gydweithio da. Ym marn aelodau'r Ymchwiliad, byddai'n werth gwneud gwaith pellach i asesu:

- Eglurder pwrpas – mae'n ymddangos bod yr elfen 'datblygu economaidd' wedi'i gyflwyno heb fedru ymrwymo'r adnoddau angenrheidiol. Roedd yr elfen 'amgylcheddol' ar y llaw arall wedi bod yn datblygu dros gyfnod hirach ac yn fwy aeddfed i fedru gweithredu'n effeithiol.
- Gweithio'n rhagweithiol - tuedd i'r gwaith 'datblygu economaidd' i ddefnyddio dulliau traddodiadol fel e-byst a cheisio trefnu cyfarfodydd ffurfiol a chynhadledd. Tyfodd yr elfen 'amgylcheddol' yn llai ffurfiol dros amser gan ganolbwyntio ar gydlynu rhwng unigolion ac adeiladu ar gryfderau cynhenid er mwyn cyflawni gweithgareddau.

Gwnaed nifer o sylwadau am bryderon ynglŷn â datblygiadau llety anaddas amldeiliadaeth ar draws y ddinas a oedd yn creu problemau glendid difrifol ar gyfer y presennol a'r dyfodol. Nid yw'n glir a rannwyd hyn gyda'r Adran Rheoleiddio. Nid oes tystiolaeth i ddangos bod hyn wedi cael sylw priodol. Eto, mae [Adroddiad Williams](#) yn nodi'r angen i gydlynu ymgysylltu o'r math yma'n fwy effeithiol. Deallir bod Tîm Prosiect Bangor sy'n cael ei gydlynu gan yr Adran Rheoleiddio yn rhoi peth sylw i'r materion yma. Eto, awgrymir y byddai'n werth gweld beth aeth o le yn fan hyn a sut y gellir gwella'r ymgysylltu.

Cynhaliwyd Cynhadledd gyda chynrychiolwyr ysgolion i drafod syniadau a chynlluniau. Nid yw'n glir beth oedd mewnbwn yr Adran Addysg i hyn os o gwbl. Yn ogystal, nid oes tystiolaeth i ddangos sut mae gwaith amgylcheddol y cwricwlwm yn cydblethu gyda gwaith amgylcheddol ym Mangor.

Yn yr un modd cyfeiriodd y Pen Swyddog Adfywio Cymunedol mai rôl y Rheolwr Cefnogi Busnes oedd cefnogi busnesau preifat. Eto, nid oedd yn ymddangos i ni bod y swyddogion yma'n cydblethu eu gwaith mewn modd cydlynus.

Mae'n arwyddocaol bod cyfarfod llawn o Gyngor Gwynedd ar 5 Rhagfyr 2013 wedi penderfynu dileu'r cynnig cyflawni : Cynnal peilot balchder cymunedol mewn ardaloedd er mwyn dysgu beth sydd yn gweithio allan o Gynllun Strategol y Cyngor ar gyfer 2013-17.¹²

Y rheswm sy'n cael ei nodi am hyn yw am fod pwyslais y prosiect bellach ar ganfod dulliau o leihau galw a dibyniaeth y cyhoedd ar wasanaethau'r Cyngor drwy hyrwyddo gweithgareddau cymunedol yn hytrach na'r elfen amgylcheddol o'r peilot balchder cymunedol. Mae hyn yn cael ei gyfarch yn y flaenoriaeth CC3 – Hybu Cymunedau Gwledig

Mae hyn yn gyfle i gydlynu'r gwaith yn well rhwng holl wasanaethau'r Cyngor a'r cymunedau.

¹² [Adroddiad yn nghyfarfod 5/12/13 o'r Cyngor - Eitem 10, Rhan 2](#)

Effaith Bositif

- 10.1 Mae Balchder Bangor wedi cael effaith bositif ar bobl sy'n byw, gweithio ac astudio ym Mangor ac ar ymwelwyr â'r Ddinas.**
- 10.2 Mae aelodau'r Ymchwiliad yn bendant o'r farn bod gwaith y Bartneriaeth wedi cyfrannu tuag at wella'r amgylchedd a chodi ymwybyddiaeth y rhai a gymerodd rhan am faterion amgylcheddol.
- 10.3 Mae'r Arolwg o'r cyhoedd a gynhaliwyd yn y Stryd Fawr ym Mangor yn ategu hyn gan ddangos bod canfyddiad clir gan y rhai a holwyd bod gwelliant sylweddol wedi digwydd ym Mangor yn ystod y tair blynedd ddiwethaf o safbwynt amgylchedd taclus, diogel, dengar a diddorol.
- 10.4 Mae aelodau'r Ymchwiliad o'r farn nad ydi cynnal proffil uchel i Balchder Bangor yn fater arwyddocaol. Effaith y gwaith sy'n cyfrif nid delwedd neu hunaniaeth y Bartneriaeth.
- 10.5 Mae Balchder Bangor wedi llwyddo i hybu cydweithio rhwng unigolion, asiantaethau cyhoeddus, preifat a grwpiau yn y gymuned. Mae wedi paratoi'r ffordd ar gyfer cyfnod newydd o gydweithio ym Mangor.
- 10.6 Nid ydyw cynnal strwythur o gyfarfodydd ac is-grwpiau i gyfarfod yn rheolaidd dan faner Balchder Bangor yn gynaliadwy.

CH ARGYMHELLION

Argymhellion Penodol i Ardal Bangor

11.1 Gweithio'n Rhagweithiol

Mae Balchder Bangor wedi bod yn ymarferiad llwyddiannus o gydweithio rhwng Cyngor Dinas Bangor, Cyngor Gwynedd, asiantaethau cyhoeddus a grwpiau gwirfoddol o safbwynt cyflawni nod gwreiddiol y Bartneriaeth i wella ansawdd yr amgylchedd lleol.

Mae angen adeiladu ar y gwaith rhagweithiol ac anffurfiol sydd wedi cychwyn gan *Swyddog Prosiectau Cyffredinol Cyngor y Ddinas* gyda busnesau lleol.

Mae cyfle nawr i *Gyngor Dinas Bangor* adeiladu ar y gwaith yma drwy roi arweiniad ar y ffordd ymlaen a gweithio'n fwy rhagweithiol ac anffurfiol gyda grwpiau a gwirfoddolwyr.

11.2 Cynllunio

Mae angen i *Adran Rheoleiddio'r Cyngor* roi sylw manwl ar fyrder i ganfyddiad a phryderon yn ymwneud â datblygiadau llety amldeiliadaeth anaddas mewn nifer o leoliadau ar draws y Ddinas.

11.3 Cymuned

Mae angen i swyddogion yr *Adran Economi ac Adfywio* adeiladu ar y gwaith rhagweithiol effeithiol a wnaed gan *Reolwr Gwasanaethau Stryd Cyngor Gwynedd a Chydlynnydd Balchder Bangor* i gefnogi'r cymunedau a'r grwpiau o ddiddordeb drwy weithio'n fwy anffurfiol gyda nhw.

Argymhellion i bob ran o Wynedd

11.4 Cydweithio'n Effeithiol

Rydym yn canmol y gwaith a wnaed gan swyddogion yr *Uned Gwasanaethau Stryd* ac yn arbennig y *Rheolwr Gwasanaethau Stryd* ond nid oes adnoddau digonol ar gael gan *Gyngor Gwynedd* i roi yr un fath o gefnogaeth i bob cymuned ag a wnaed ym Mangor ar gyfer y cynllun peilot.

Mae arddull yr Uned a'r Rheolwr o gydweithio yn enghraifft clodwiw o gydweithio mewn partneriaeth gydag asiantaethau cyhoeddus, cyngor lleol a grwpiau gwirfoddol.

Argymhellir bod yr *Uned Gwasanaethau Stryd* yn ehangu'r arddull yma o gydweithio gyda phartneriaid yn lleol ar draws y Sir fel bod adnoddau'n caniatáu.

11.5 Arweiniad Lleol

Yn *Adroddiad Williams*, rhoddir cryn bwyslais ar yr angen i hybu cyfrifoldeb yn lleol gan gynghorau tref a chymuned. Nid ydyw'r awydd gan bob cymuned i gydweithio, felly, mae'n bwysig bod y Cyngor yn cyfeirio ei adnoddau prin i'r manau pwrpasol.

Argymhellir bod y Cyngor yn annog yr ardaloedd eu hunain i gymryd y blaen ac yna'n dethol yn ofalus cyn defnyddio adnoddau prin i gydweithio mewn ardaloedd lleol.

11.6 Cyswllt Lleol

Mae angen ystyried yn ofalus sut orau i ddefnyddio adnoddau i gydlynu gwaith partneriaethol. Ni ddylid defnyddio adnoddau prin i gynnal cyfarfodydd ffurfiol rheolaidd. Mae angen gweithredu mewn modd amgen drwy ddulliau electronig ac ehangu'r arfer da o gydweithio drwy gynnal deialog glir a chyfarfodydd anffurfiol.

Mae angen hybu Cynghorau Cymuned (neu grŵp o gynghorau cymuned) i weithredu fel y pwynt cyswllt cyntaf ar gyfer rhannu gwybodaeth am weithgareddau Cyngor Gwynedd yn lleol.

11.7 Ysgolion

Argymhellir bod y *Gwasanaeth Addysg* yn gweithio gyda'r *Uned Gwasanaethau Stryd* i adnabod enghreifftiau o arfer da ymysg yr ysgolion sy'n hyrwyddo balchder dinesig gan roi cyhoeddusrwydd i'r gwaith.

11.8 Gwella Gwasanaethau

Mae'r ymchwiliad yma'n dangos bod modd gweithio mewn ffordd rhagweithiol gyda chymunedau lleol i gyflawni canlyniadau gwell i'r Dinesydd gan roi pwyslais ar le bod awydd yn dod o'r gymuned.

Mae aelodau'r Pwyllgor Craffu yn annog aelodau'r Cabinet i gydweithio'n gyson gyda chymunedau ar draws y Sir er mwyn cynnal ansawdd a gwella gwasanaethau mewn cyfnod heriol.

CYDNABYDDIAETH:

Mae'r Pwyllgor Craffu yn dymuno diolch i'r canlynol wnaeth roi tystiolaeth werthfawr i'r ymchwiliad craffu hwn:

Y Cynghorydd W.Gareth Roberts (Aelod Cabinet Amgylchedd)

Steffan Jones (Uwch Reolwr Gwastraff a Chomisiynu)

Peter Simpson (Rheolwr Gwasanaethau Stryd)

Y Cynghorydd Mair Rowlands, (Cyn Gadeirydd Grŵp Prifysgol Balchder Bangor)

Y Cynghorydd John Wynn Jones, Aelod Cabinet Economi a Chymuned

Amanda Davies, (Pen-swyddog Adfywio Cymunedol)

Mr Neil Foden (Pennaeth Ysgol Friars) a Mr Aaron Evans, (Athro)

Meryl Jane Wyn – Jones, (Cadeirydd presennol Grŵp Prifysgol Balchder Bangor)

Cynghorydd Elin Walker Jones, (Ward Glyder ym Mangor)

Gwyn Hughes BA (Hons), MRTPI, (Clerc Dinas Bangor)

John Clive Price, Swyddog Gorfodaeth Gwastraff a Strydoedd Arfon, Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol

Gwen Alun, Swyddog Trefi Taclus Dros Do, Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol

Meirion Williams a Terry Edwards, Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol sydd yn gyfrifol am Gangiau Cymunedol

Kate Jones, Rheolwr Canolfan Deiniol

Keith Williams, Swyddog Gorfodaeth Stryd, Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol

Catherine Roberts, Rheolwr Cyflawni Diogelwch Cymunedol, Adran Strategol a Gwella

Amanda Davies, Pen Swyddog Adfywio Cymunedol, Adran Economi a Chymuned

Paul Hockaday, Swyddog Prosiect, Adran Economi a Chymuned

Dylan Jones, Arweinydd Tîm Glanhau Strydoedd Bangor/Bethesda, Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol

Anthony Randles, [Cyfoeth Naturiol Cymru](#)

Cyngor Ysgol Glancegin, Bangor

Siân Griffiths, Rheolwr Cefnogi Newid; Siôn Gwynfryn Williams, Rheolwr Cyfathrebu; Jennifer Rao, Cydlynnydd Panel Trigolion am eu help gyda pharatoi cwestiynau ar gyfer holi ar y stryd.

Uned Ymchwil, Adran Strategol a Gwella, Cyngor Gwynedd.

Diolch hefyd i:

Swyddogion Cadw Cymru'n Daclus, Swyddfa'r Harbwr, Caernarfon am eu help gyda holi ar y stryd. <http://www.keepwalestidy.org/favicon.ico>

Anna Bullus Founder of Gumdrop Ltd ac Alice Ball, Studio 201, Westbourne Studios, 242 Acklam Road, London W10 5JJ. [Contact | Gumdrop](#)

Darllen Pellach

[Gwefan Bresennol Balchder Bangor](#)

Balchder Bangor ar:

[Facebook](#)

[Twitter](#)

[Flickr Plaid Cymru](#)

[dudalennau Cynaliadwyedd Prifysgol Bangor](#)

[dudalennau Ysgol Gwyddorau Biolegol Prifysgol Bangor](#)

[dudalennau Blanket Communications](#)

[dudalennau Southamptonwired.co.uk](#)

Dudalennau Newyddion Cyngor Gwynedd:

[Ionawr 2012](#)

[Awst 2013](#)

[Rhagfyr 2013](#)

[Cymdeithas Ddinesig Bangor](#)

Am Wybodaeth Bellach, Cysylltwch a:

Gareth James

Rheolwr Cefnogi Aelodau a Chraffu

Cyngor Gwynedd

Stryd y Jel,

Caernarfon,

LL55 1SH

Ffôn (01286) 679 261

Ebost: GarethJames@gwynedd.gov.uk